WESTERMARCK A HÁZASSÁG TERMÉSZETRAJZÁRÓL.*

Írta: KÁCSER LIPÓT.

Westermarck Edvárd „A házasság története" című műve határozottan az anthropológiai gazdag irodalomnak egyik legérdekesebb és legtudósabb terméke. Ezen munka tudományos értékét igazolja az is, hogy Alfred Russel Wallace kísérte előszóval és ebben úgy nyilatkozik, hogy Westermarcknak nézetei, amennyiben Darwin, Spencer, Lubbock, Tylor és más híres anthropológusok elveitől eltérnek, győzedelmeskedni fognak és a tudományban érvényesülnek. Westermarck nemcsak sok új anyagot, új elvet tartalmaz; új a kutatási módszere is, amely époly szellemes, mint gyakorlati és tudományos, s amelynek értékes eredményeket köszönhet.

Természetesen megengedi, hogy sok következtetése „többé-kevésbbé" hypothetikus, de a legtöbbről azt állítja, hogy „az hiteles adatokból szükségképen levont igazság."

Ami a házasságnak természettudományi meghatározását illeti, Westermarck szerint a házasság „több vagy kevesebb ideig fennálló viszony hím és nőstény között, amely a párzáson túl az ivadék megszületése utáni időig tart. A házasság számos alsórendű állatfajnál szokásos, az emberi alakú majmoknál szabály, az embernél egyetemes. Szoros kapcsolatban mutatkozik a szülők kötelességeivel; az anya közvetlenül viseli gondját az ivadéknak, míg az apa a családdot védi. Minthogy a házasság némely teremtmény fennmaradásának alapföltétele, kell hogy eredete a természetes kiválás hatalmas befolyása által kifejlesztett ösztön legyen. Ha az őskorban, ami valószínű, az embernek is megvoltba párzási ideje, akkor az emberi házasság eredete nem a kifejlesztett nemi ösztön. Hogy pedig az ősember a házasság intézményét már ismerte, azt a legnagyobb valószínűséggel föltehetjük, mert a legtökéletesebb emlősök (emberek és majmok) házasságát az ivadék kis száma és a gyermekkor hossza eredményezhette. Később, midőn az ember húsevő lett, a felnőtt férfi hozzájárulása a gyermekek tenntartásához annál szükségesebb, mert hiszen vadászni a férfi járt. Ama nézet, hogy a legrégibb korszakban a gyermekek védője nem az apa, hanem az anyjuk fitestvére, alaptalan és ép oly alaptalan ama föltevés, hogy a torzs összes férfiaira hárult az egyes gyermek gyámsága. Különben is minden ránk maradt adat azt látszik igazolni, hogy az ősembernél a társadalom magva nem a törzs, hanem a család. Az emberi alakú majmok nem terelődnek nyájakba és a magányos életet valószínűleg azért szeretik, mert a szükséges élelmet nagy csapatokban megszerezni képtelenek. Bizonyára növénnyel táplálkozó eleink nem voltak társas lények; a magányos életet folytatták, mikor tápláléka már nem kizárólag a növény, hanem a hús is, mert hiszen a nagy húsevő állatokra nézve a nyájszerű együttélés káros. A legalsóbbrendű vademberek között még most is vannak oly népfajok, amelyek családokat alkotnak, de törzseket nem, mert a megszerezhető eledel nem elegendő. Az embernek társas volta a szellemi és anyagi haladásnak eredménye; az emberi társadalmi élet kezdetben a ciánra szorítkozott, tagjai a férj és a feleség, szülők és gyermekeik. Nagyon valószínű, hogy az emberi házasság a majomszerű ősember intézménye.

A legtöbb anthropológus azt hiszi, hogy az embet eredetileg közös házasságban élt. E föltevést Westermarck „a tudomány előtt sehogy sem megállónak" mondja. Alapja néhány adat vad népekről, amelyek állítólag a közös házasságot (promiscuitas) ismerik és néhány különös szokás, amelyek oly korra vezetnek vissza, amikor a házasság intézménye még nem létezett. De ama vad népekről közölt adatok tévesek; még ha egyik-másik valódi is volna, Westermarck szerint téves, kevés kivételből az egyetemes emberiségre következtetni és épen a legalsóbb rendű népfajoknál legkevésbbé promiscuitas a nemi viszony. Még az a tény, hogy némely vidéken a házasság előtt a szabad szerelem dívik, sem enged következtetni, hogy valamikor megvolt a közös házasság, mert van számos vad, barbár nép, amelynél a házasságon kívüli nemi viszony nagyon ritka és a parázna nő becstelen vagy bűnös. A magasabb civilizációval való érintkezés káros volt a vademberek erkölcsiségére és jogosan hihetjük, hogy a művelődés haladásával fokozódott a nemeknek házasságon kívüli viszonya. De különben sem egy a házasság előtti szabad szerelem és a közös házasság; ez utóbbi elnyomja az egyéni hajlamot. A „szabad érintkezés főjelensége, a prostitúció, nagyon ritka oly primitív népeknél, amelyeket a kultúra még nem érintett·"

Morgannak ama nézetét, hogy a promiscuitas egykori uralmát a rokonsági fokozatoknak számos népnél dívó felosztása igazolja, Westermarck megcáfolja. Ama nézet ugyanis föltételezi azt, hogy rokonsági fokozatok nevei a vérrokonságon alapulnak, már amennyiben meg-

* Edward Westcrmarcfc: Az emberi házasság története. Fordította Harkánymé Weiser Ella. Az Athenaeum írod. és nyomdai r.-t. kiadása. Ára fűzve 7 kor., kötve 10 kor.

állapíthatók minden egyes egyén szülei. Szerzőnk szerint alig szenvedhet kétséget, hogy amaz elnevezések eredetileg megszólítások és leginkább illeszkedtek a megszólított korához és neméhez, valamint annak a szólóhoz való társadalmi viszonyához. Ami azt az érvet illeti, hogy „a női ágról való rokonság" (hogy a gyermek nem az atyja, hanem anyja nevét viseli és hogy birtok és rang női ágon öröklődik) a közös házassággal járó apai bizonytalanság következménye, Westermarck a vérrokonság hatását sokkal csekélyebbnek tartja mint azt általában hiszik. Van különféle más ok, amiért anyjok és nem apjok szerint nevezik a gyermekeket. E tekintetben utalhatni sok népnek ama szokására, hogy a férfi a házasságkötés után feleségét nem viszi magával, hanem azzal együtt apósa házába költözködik. Valószínűleg hatással voltak az örökösödésre is amaz okok, amelyek alapján gyermekek anyjuk nevét viselik. A név maga – úgylátszik – még sokkal nagyobb hatása volt.

Ehhez járul még, hogy nagyobb vagy kisebb erkölcsiség vagy erkölcstelenség uralma és a férfi vagy női rokonsági rendszer uralma között általános időbeli egyezés ki nem mutatható. Hiszen még oly népeknél is, ahol a sokférjőség miatt az apaság bizonytalan, a férfi-ág érvényesül, másrészt a női-ág kizárólagos elismerése még sehogy sem igazolja, hogy férfirokonsági fokozatokról nem tud. Végre említendő még, hogy létezik számos ősnép, mely a kizárólag női rokonsági rendszernek semmiféle nyomát nem mutatja.

Amíg tehát szerzőnk más kutatóknak érveit a promiscuitas hipothesise mellett megcáfolja, a hipothesist magát teljesen összeegyeztethetlennek tartja az összes helyes nézetekkel, amelyeket az ember ősállapotáról alkothatunk"· A nemeknek rendezetlen érintkezése könnyen oly pathologikus állapotot hozhat létre, amely a termékenységet megakasztja, az idegen hatástól ment primitiv népek és alsóbbrendű. emlősök féltékenysége nagyon is valószínűtlenné teszi, hogy valamikor a közös házasság dívott volna. Az az elv, hogy egy nő kizárólag egy férjé, néhány népnél annyira megrögzött, hogy különböző szörnyű szokásokat és kínzásokat érlelt.

Ami a nőtlenséget illeti, arra nézve megjegyzi Westermarck, hogy vad és barbár törzseknél aránylag ritka. Hozzátartozóik rendesen korábban házasodnak mint a kultúrnépek tagjai. Nőtlenség szerintök majdnem természetellenes, így gondolkoztak az ókorban a kultúrnépek is és a keleten még most is uralkodik ez a nézet. A modern civilizáció ellenben – részint gazdasági, részint eszményi okokból – kevésbbé kedvez a házasságnak. Európában pl. a nőtlenek száma gyarapodott, a házasulok átlagos kora emelkedett. „A nőtlenségnek egy különös esete rákényszerítése oly egyénekre, akik a vallás szolgálatában állanak; ezen eset gyakori a lekülönbözőbb népeknél az emberi fejlődés legkülönbözőbb fokán. Ennek alapja valószínűleg ama föltevés, hogy a nemi viszony tisztátalan és e föltevés eredete valószínűleg amaz öntudatlan tartózkodás az egy család vagy egy háztartás tagjai közti közösüléstől." (Folytatjuk.)